

Namn att minnas

Östen Sjöstrand

Geni. Mystiker. Kuf.

Tre kännares omdömen om Östen Sjöstrand. Vem vet? Kanske är han litet av varje.

Säkert är under alla förhållanden att han nu är "en ibland de aderton" efter det celebra trippelvalet i våras och redan utpekad som Karl Ragnar Gierows efterträdare i egenskap av Svenska Akademiens ständige sekreterare.

"Hur tänker du i avseende på våra tre ledigheter i Akademien? Ett sådant notvarp har vi icke på länge, jag tror aldrig, haft att göra."

"I övrigt anser jag saken ej vara utan vikt. Akademien har länge levat i ett slags döds-slummer och som korporation alls intet verkat. Det vore väl om vi finge en sekreterare som kunde vara anima collegii och som kyrkostöt förmå oss att höra litet på Tidens predikan. Hans skyldighet borde vara att själv årligen redogöra för den utländska vitterheten, om han även ej kunde förmå oss att själva varken läsa eller bedöma den, och påskynda fulländandet av ordbok och grammatika, vilkas utarbetande nu går så långsamt att det liknar barberaren som uppehöll sig så länge med att raka skägget på ena sidan att det hann växa till på den andra. Därtill borde han ställa Akademiens finanser i ordning, vilka nu är nästan så illa förvaltade som statens."

Ja, citaten är, som man kan ana, inte hämtade ur några samtida brev. Men även om Akademiens såväl pekuniära som litterära ställning i dag är avsevärt bättre, visar de att den vittra areopagen ständigt brottas med samma problem och att sekreterarens åligganden är sig tämligen lika. Och vad invalet beträffar måste man nog medge att brevskrivaren hade mindre konventionella synpunkter än sina kolleger av i dag. Bland de kandidater Tegnér – ty det är naturligtvis han – brukade förorda befann sig exempelvis Johan Ludvig Runeberg, som alldeles bortsett från att han kritiserat Tegnér icke ens var svensk medborgare. Där befann sig Fredrika Bremer, som var kvinna, och Tegnér hänvisade särskilt till att Anna Maria Lenngren tidigare varit på tal. Där befann sig Jöns Jakob Berzelius, världsberömd som vetenskapsman, men inte precis någon vitterlekare – det var fö den ende av de tre Tegnér lyckades få acceptera.

I jämförelse med dessa kandidater förfaller de som nu blivit valda, knappast originella. Torgny T:son Segerstedt är visserligen ett utmärkt namn, men skulle varit ännu bättre för tjugu år sedan. PO Sundman är en författare som man kan ha och mista – möjligen kan man säga att valet av honom vittnar om politisk klokskap, eftersom han i sin person inbegriper allt som finns av intellektualism inom det största borgerliga partiet. Men, så här under kvinnoåret och för övrigt alldeles oavsett det, varför inte en stor författarinna som Birgitta Trotzig eller åtminstone en författarinna med stor läsekrets som Astrid Lindgren? Och slutligen Östen Sjöstrand: finns det inte ett antal svenska poeter av i dag från A som i Aspenström till T som i Tranströmer som skulle varit lika meriterade?

Jo, kanske det, men efter det formidabla intrigerande, som föregick trippelvalet, enades man till sist om att Sjöstrand skulle kunna bli en så bra sekreterare.

Tegnér har redan ovan antytt hur en sådan kyrkstöt skall vara beskaffad. När man ser på raden av dem: från Rosén von Rosenstein till Gierow, blir man dock en smula tveksam om hur medelproportionalen skall te sig. Det finns åtskilligt att välja på. Den älsklige poeten Frans Mikael Franzén. Den elegante versifikatören Bernhard von Beskow. Carl-David af Wirsén, så beryktad som ursinnig reaktionär att ingen tänkt på honom som ganska god skald och lejonhjärtad försvarare av Akademiens integritet. När fiscus sökte tränga sig in i Akademiens hus vid Skeppsbron, där Wirsén hade sin tjänstevåning, spärrade han vägen och hotade tillkalla polis, ett bevis för Akademiens oavhängighet av statsmakten. Karlfeldt, hos vilken det rustika och artificiella ingick en oupplöslig och om icke oklanderlig så dock rätt oemotståndlig förening. Hallström, detta vördnadsvärda fin-de-siècle-fossil. Österling, som vilket världsspråk han än talade, hälsade alla litteraturpristagare välkomna på samma charmerande skånska. Och slutligen Gierow, den suveräne manipulatorens av våra massmedia, vilkas andrutmå utfrågare aldrig någonsin lyckats nå fram till honom bakom hans svarta maffiaglasögon, som

kommer denne intelligensaristokrat att se ut som en litteraturens gangsterkonung, som aldrig lyckats överbrygga distansen till hans skepsis, hans pessimism, hans bittra humor och trötta ironi.

Hur skall Östen Sjöstrand lyckas utgöra en medelproportional mellan dessa?

Några data. Han är född i Göteborg 1925 av borgerlig härkomst. Han blev banktjänsteman men iråkade en religiös kris under vilken han undfädde en Kristusvision, som förmådde honom att lämna sitt ditillsvarande yrke för att ägna sig åt författarskap. Fadern till en av hans närmaste vänner var oceanograf och i dennes hem, som blev ett andra hem för Sjöstrand, fick han ett lidelsefullt intresse för den moderna naturvetenskapens världsförklaringar. Ungefär samtidigt träffade han en katolsk präst och blev själv katolik. Han har visserligen sedermera lämnat den katolska kyrkan men betraktar sig alljämt som religiöst sökande. Även om hans tro, som han uttrycker det, inte kan beskrivas i vanliga konfessionella termer, har katolicismen och speciellt thomismen haft ett avgörande inflytande på hans författarskap. Kombinationen av katolskt färgad religiositet och naturvetenskaplig upptäckarhåg har satt sin prägel på hans poesi.

Han debuterade 1949 med "Unio" och har sedan dess utgivit ett tiotal diktsamlingar. Om hans andra, "Invigelse", skrev Olof Lagercrantz att den visar en löftesrik förmåga att genomföra ett inrecketat och betydelsefullt tema och hålla de skilda partierna känslomässigt samman. Han tillägger dock att Sjöstrands dikt är svårgenomskådad, avbruten av egendomliga böneramsor och med okulta inslag, som man inte riktigt förstår sig på, men som helhet mycket verkningsfull, en fuga

med något av Bachs starka förtröstan. Ungefär så har kritiken av Sjöstrand även i fortsättningen formulerats, låt vara i alltmer högaktningsfulla ordalag. Han anses "svår", även om han själv tillbakavisar denna förebråelse genom att hänvisa till det gensvar han fått vid offentliga uppläsningar. Vid hans inval i Akademien karakteriserade Åke Janzon honom som "en mäktiga seriös, knappt halvsekelgammal yngling och en av våra mest esoteriska poeter."

Lagercrantz' anspelning på det musikaliska elementet i Sjöstrands diktning träffar mitt i prick. För Sjöstrand är musik och diktning oskiljaktiga, att dikta är för honom att översätta musik till ord. Han har fö översatt texter till flera operor alltifrån Gluck till Stravinskys "Rucklarens väg". Han är självständig och otidsenlig nog att räkna Debussy och Ravel till sina favoriter. Hans främsta merit för sekreterarebefattningen i Akademien är hans stora språkkunskaper och enorma beläsenhet i modern, framför allt fransk poesi, som han förtjänstfullt översatt. Han har för övrigt själv presenterats i engelsk översättning och därvid enligt expertisen gjort lika starkt intryck som i original – eller rentav starkare.

Slutligen har han, bland annat som redaktör för de samverkande akademiernas organ Artes – enligt somliga en nästintill obegripligt snårig och intelligenssnobbistisk tidskrift, enligt andra vår enda publikation på verkligt högkulturell nivå – visat stor administrativ talang. Eller som någon uttryckt det: "Han tycker mycket om att tala i telefon."

Svenska Akademiens framtid verkar att vara säkrad.

GU